

De dværge der rider på horn

eller Kunsten at synge andre sange

PETER MOURITZEN

Digteren Per Højholt døde for nylig. Han satte sig spor, også i børnelitteraturen. Han ruskede. Hans kritik var som en efterårsstorm, der fejer de visne blade væk. De, der havde et udvandet forhold til kunst, gav han tørt på. Han ville have rene linjer. Giv kejseren, hvad kejserens er. Gud, hvad Guds er. Han rørte ved tabu. Begrebet kunst. Det gør man ikke ustraffet i Danmark. Han sagde de forkerte ting og blev en Uf-mand i børnelitterære kredse. Det er værre end bøhmand.

Hvordan er det åndelige klima så – i Børnebogsdanmark, anno 1 efter Højholt?

Det er at ligne med et næsehorn i zoo. Det har det godt. Det står og gubber sig op ad cementmuren. Så løber det pludselig en lille runde og stopper samme sted som før. Hvor det igen gubber sig.

Forfatteren Sven Holm har skrevet en novelle, "Rhinoceros". Den handler om en flok drenge, der står i zoo og studerer næsehornet over cementmuren. De diskuterer det farlige, foruroligende dyr, de snakker frem og tilbage, vi ved ikke hvad de pønser på, de ved det vel knap nok selv. Vi ved heller ikke rigtig som læsere, hvad historien er ude på. Da sker der pludselig noget forkert. En dværg dukker op. Og historien eksploderer.

Jeg skal ikke røbe udgangen på Holms novelle. Den kan man selv læse og tolke. Det væsentlige i *denne* sammenhæng er, at en dværg dukker op med en katalyserende kraft. Og at historien bryder i brand.

Brand står ikke på dagsordenen i det danske børnebogsmiljø. Her er man mere til hyggepejs. Alle i branchen gubber sig op ad hinanden, så løber man en lille runde og kommer tilbage til udgangspunk-

tet. Hvor man gubber sig lidt igen. Man er én stor familie. Man synger fællessang og står sammen, det giver en god staldvarme, men ingen feber. Hvor er de dværge, der rider på horn?

Jeg bliver med mellemrum præsenteret for et udvalg af tidens børne- og ungdomsbøger. Jeg ser naturligvis ikke alt, der er jo en syndflod af skrifter; men det jeg ser, frister mig sjældent til nærmere studium. Bøgerne appellerer ikke til mit litterære temperament, ikke til *min* læsetemperatur, som er fyrre i feber, mindst. Jeg er jo heller ikke målgruppen, indrømmet. Og jeg lider af allergi over for rigtighed. Som stortrives i børnelitteraturen. Så jeg er næppe den rette til at bedømme alt det gode, der kan siges om børnelitteraturen. Jeg elsker det forkerte.

Jeg er ikke ene. De, der læser på tværs, findes også blandt børnelæsere. Måske især blandt drenge. De bliver ladt i stikken af den skønne litteratur. Jo! Vanartede læsere eksisterer; de vil hellere have grimlitteratur. Af en tolvårs dreng fik jeg engang stillet det hårdtslående spørgsmål: Hvorfor skriver du ikke en historie, der ender ondt? Ham har jeg måttet skuffe. Også jeg har naturligvis mine begrænsninger. Selv om jeg synes, at jeg gør mit værste.

Mit indtryk er, at tidens børnebøger mestendels er fermt skrevet, gode skoleridt, dygtigt håndværk, professionelt arbejde, rigtige holdninger, det er alt sammen *rigtigt*; nogle jagter målrettet den kommercielle succes, med henblik på udlandet, der er forfattere der deltager i The Gold Rush, hvor få finder guld og de fleste får en lang næse. Især fantasy-genren synes at have det godt for tiden, måske fordi den er en litterær opiumsplante, den døver og sløver sansen for en mere kras fantastik. Fantasy er den mest fan-

tasiforladte genre der findes. Den dyrker fantasien, som var den en dyd. Det er den ikke. Ikke hvis man dyrker den.

Muren fra socialrealismens åndløse, grå konformitet er for længst faldet, og fantasien sat fri. Også i den grad. Men hvad er i grunden forskellen på 70ernes betonlitteratur og tidens trendy fantasi? Kun én, når det kommer til stykket, nemlig at de rigtige meninger er flyttet fra betonslummen ind i slotte og paladser. Hvad mangler der? Ikke fantasivæsener, ikke engang dværg. Og så alligevel, én. En bestemt. Den lille, mystiske dværg, måske. Som kommer af den kunstneriske kraft. Hvad er det for en størrelse? Det er de ti tommer, der er koncentreret til én.

Denne dværg er ingen havenisse. Den er ikke dekorativ. Den er ikke designet. Det er den dværg, der ændrer sind, den er mystificerende; men dens mystik er af den fortryllende art, den får os til at føle os større. Det er hemmeligheden ved den lille næsehornsrytter, dens kunst og magi. Den sidder ikke altid på nakken af et næsehorn; den kan også bo i en kuffert – i skikkelse af en kridhvid mand – som i Pia Juuls novelle “Den uudholdelige danske sang”. Den synger andre sange end dem, vi kender. Altid andre sange. De handler om, at indholdet i en kuffert ikke altid er til at stole på. Rigtighed kan lyve. Forkert tale sandt. Ondt kan gøre godt. Godt kan være dumt som snot. Livet er ikke nogen let ligning. Det kræver sin kunstner at skrive for børn. Hvis det skal være kunst.

Min regnelærer på Silkeborg seminarium, Jens Ejsing, gav os lærerstuderende så svære regnestykker, at selv klassens matematiske studenter stønnede. – Hvorfor skal vi løse så svære opgaver, klagede vi i kor, sproglige og matematikere i skøn forening.

– Vi skal ud i Folkeskolen og undervise. Vi kommer aldrig til at undervise i så svær regning i Folkeskolen! Vi får ikke *brug* for det!

Ejsings svar kom kontant, kort og godt, uden mindste tøven:

– For at undervise én tomme, skal man kunne ti, sagde Den store regnemester.

Og han havde ret. Det gælder ikke blot materien, men også ånden. Man skal kunne en kæmpe for at skrive en dværg. Hvem er da den største børnebogsforfatter i moderne dansk børnelitteratur. Per Højholt, naturligvis! Jamen, han har da ikke skrevet børnebøger! Nej. Det giver jeg pokker i. Jeg spurgte ham engang, hvorfor han ikke skrev en børnebog, nu han var så skarp og begavet en kritiker af børnelitteraturen. Svaret var overrumplende. Det var ikke hovskisnovski, som nogle måske ville tro. Der var ingen ringeagt for børnebogen. Tværtimod. Han svar var ydmygt, i ordets bedste betydning, den ydmyghed der kendetegner et begavet menneske og en sand kunstner. Gud har ikke ladet en idé falde, sagde Højholt.

Måske er det godt nok. Klogt nok. Af Højholts gud. Jeg vil egentlig også helst eje den i fantasien, den børnebog, som Højholt aldrig fik skrevet. Måske ville den falde dårligt ud. Jeg sagde ikke, at han var den bedste. Jeg sagde, at han var den største. Ånden er nok.

Sven Holms novelle “Rhinoceros” findes i Hr. Henrys begravelse og andre fortællinger – Gyldendal 1995.

Pia Juuls novelle “Den uudholdelige danske sang” findes i Mit forfærdelige ansigt – Tiderne Skifter 2001.